

Текст неофіційного перекладу рішення:

Обставини справи

Справа стосувалася рішення про знесення будинку заявника у зв'язку з тим, що будинок був незаконно збудований на ділянці, що належить до земель лісового фонду.

В червні 2012 року Державна інспекція територіального планування та будівництва Міністерства екології перевірила земельну ділянку заявника і встановила, що будівництво було незаконним.

У вересні 2013 року інспекція порушила провадження проти заявника за невиконання припису про знесення. Суд, який розглядав справу, двічі зупиняв провадження, оскільки заявник вживав спроб з узаконення будівництва шляхом зміни призначення земельної ділянки або довівши факт наявності у його дідуся на цьому ж місці домогосподарства. Ці заяви були безуспішними.

Суд задовольнив позов Інспекції у жовтні 2017 року, рішення якого було підтримане судом апеляційної інстанції. Верховний суд відмовив у прийнятті касаційної скарги заявника до розгляду у квітні 2018 року. Станом на лютий 2020 року будинок було знесено.

Оцінка Суду

Чи мало місце втручання?

Суд повторив, що поняття «житло» в розумінні статті 8 Конвенції не обмежується приміщеннями, які знаходяться в законному володінні або які законно створені. Це є автономне поняття, класифікація якого не залежить від національного права. Чи становлять окремі приміщення «житло», яке підпадає під захист статті 8 Конвенції, залежатиме від фактичних обставин справи, а саме наявності достатніх і тривалих зв'язків з певним місцем (див. *Yevgeniy Zakharov v. Russia*, no. 66610/10, § 30, 14 березня 2017 року, і цитовані в ній справи) (пункт 42 Рішення).

Крім цього, навіть якщо за останньою інформацією, наданою до Суду (13 лютого 2020 року), будинок ще не було демонтовано, рішення про знесення підтримали суди і воно набуло обов'язкового до виконання статусу, і видається, що заявник не мав будь-яких додаткових засобів правового захисту щодо цього. Відповідно, Суд не вбачив підстав для сумніву в тому, що це було втручанням у право заявника на повагу до свого житла (див., *mutatis mutandis*, *Gladysheva v. Russia*, no. 7097/10, § 91, 6 грудня 2011 року, та *Aydarov and Others v. Bulgaria* (dec.), no. 33586/15, § 65, 2 жовтня 2018 року, і цитовані в них справи) (пункт 45 Рішення).

Чи було втручання виправданим?

Не оскаржувалось те, що заборона будівництва житлових споруд на ділянці, що належить до земель лісового фонду, та обов'язок знесення незаконно збудованих споруд мали законне підґрунтя і Суд не вбачив підстав для іншого висновку (пункт 46 рішення).

Чи переслідувало втручання легітимну мету?

В цій справі земельна ділянка заявника була включена до реєстру лісів відповідними органами влади до набуття її заявником і цільове призначення / статус такої ніколи не змінювався (див. пункт 4 вище та порівняйте *Beinarovič and Others*, цит. вище, § 136). Попри клопотання заявника про переоцінку меж лісу на його земельній ділянці, органи влади не знайшли підстав для цього, і суди підтримали таке рішення. З матеріалів справи не вбачається того, у зв'язку із чим Суд міг би замінити їхні висновки своєю власною оцінкою. Отже, Суд зазначив, що факт того, що земельна ділянка заявника входила до частини лісу, був достовірно встановлений компетентними органами влади і рішення про знесення конструкції було прийняте задля збереження цього лісу та з метою захисту «права на свободи інших осіб» (див. *Chapman v. the United Kingdom* [ВП], no. 27238/95, § 82, ECHR 2001-I) (пункт 51 рішення).

Крім цього, Суд вже раніше визнав, що необхідність забезпечення ефективної реалізації нормативної вимоги про те, що жодна будівля не може бути зведена без дозволу на це, також становить легітимну мету у розумінні пункту 2 статті 8 Конвенції, що може бути розціненом як «запобігання порушенням» та сприяння «економічному добробуту країни» (див. *Ivanova and Cherkeзов*, цит. вище, § 51) (пункт 52 рішення).

Таким чином, Суд дійшов висновку, що рішення про знесення переслідувало легітимні цілі, які відповідали суспільним інтересам (пункт 53 рішення).

Чи було втручання необхідним у демократичному суспільстві?

Загальні принципи щодо необхідності втручання до житла особи були узагальнені в рішеннях у справах *Winterstein and Others v. France* (no. 27013/07, § 147-48, 17 жовтня 2013 року, і цитовані в ній справи) та *Ivanova and Cherkeзов* (цит. вище, § 53, і цитовані в ньому справи) (пункт 54 рішення).

Якщо житло було збудовано без дозволу на будівництво, що вимагається за національним законодавством, виникає конфлікт інтересу між правом особи за статтею 8 Конвенції щодо поваги до його житла і правом інших членів суспільства на охорону навколишнього середовища. При розгляді того, чи вимога особі покинути своє житло є пропорційною переслідуваній меті, досить важливим є питання, чи було таке житло збудовано / встановлено незаконно. У разі якщо будинок був законно збудований, цей факт сам по собі є важливим проти законності вимоги переселення особи. З іншого боку, у разі незаконного будівництва житла на певному місці позиція особи, яка заперечує рішення про виселення, є менш сильною. Суд не поспішає надавати захист тим особам, які свідомо, порушуючи законні заборони, будують житло на екологічно охоронюваній ділянці. В іншому випадку, Суд буде заохочувати незаконні дії на шкоду захисту екологічних прав інших членів суспільства (див. *Chapman*, цит. вище, § 102) (пункт 56 рішення).

Зрештою, Суд нагадав, що оскільки позбавлення житла є найбільш крайньою формою втручання у право на повагу до житла, кожна особа, незалежно від її приналежності до вразливої групи населення, повинна в принципі мати можливість, щоб пропорційність такого заходу була визначена незалежним судом у світлі відповідних принципів за цією статтею Конвенції. Такій особі має бути забезпечено можливість оскарження адміністративного рішення, яким її позбавлено житла з підстави його непропорційності з урахуванням особистих обставин (див. *Ivanova and Cherkeзов*, цит. вище § 53, і справи, наведені в ньому) (пункт 57 рішення).

У справі, що розглядалася Судом, не оспорювався факт свідомого і незаконного будівництва заявником свого житла, який також не оскаржувався ані на національному рівні, а ні в Суді (див. пункти 8 та 35 рішення). Дійсно, він мав бути обізнаним про обмеження будівництва на ділянці на той час, коли він придбав її, оскільки ділянку вже було віднесено до категорії земель лісового фонду (див. пункт 4 та *mutatis mutandis, Kristiana Ltd. v. Lithuania*, no. 36184/13, § 110, 6 лютого 2018 року). Проте з матеріалів, що перебували у розпорядженні Суду, не вбачалося, що заявник до початку будівництва намагався змінити цільове призначення земельної ділянки або узаконити будівлю іншим чином. Здається, що заявник розпочав пошуки шляхів для ретроактивного узаконення незаконної конструкції лише після прийняття рішення про її знесення (див. пункти 9–13 рішення). Більше того, жодних ознак того, що органи влади вжили певних заходів, які б могли змусити заявника повірити у законність конструкції або можливість його фактичного узаконення, не вбачалося (порівняйте та співставте *Brežec v. Croatia*, no. 7177/10, § 48, 18 липня 2013 року, and *Tumeliai v. Lithuania*, no. 25545/14, § 78, 9 січня 2018 року) (пункт 58 рішення).

За цих обставин, Суд може дійти висновку лише про те, що заявник збудував будинок на земельній ділянці лісового фонду, свідомо порушивши законні заборони (див. *mutatis mutandis, Chapman*, цит. вище, § 107). Тому ситуація, в якій опинився заявник, була створена ним самим (див. *mutatis mutandis, Sagvolden v. Norway*, no. 21682/11, § 142, 20 грудня 2016 року) (пункт 59 рішення).

Суд підкреслив, що литовське законодавство не передбачає загального та абсолютного правила, за якого збудована без дозволу будівля має бути знесена; воно передбачає можливість узаконення таких будівель постфактум (див. пункт 28 рішення; порівняйте та співставте *Ivanova and Cherkezov*, цит. вище, § 54). Так само заборона будівництва на земельній ділянці лісового фонду також не була абсолютною – закон встановлював обмежену кількість винятків, за яких статус ділянки лісового фонду міг бути змінений задля надання дозволу на будівництво (див. пункт 26 рішення) (пункт 60 рішення).

Однак, у випадках, коли такі винятки не могли бути застосовані і будівництво не було дозволене, можливість ретроактивного узаконення була виключена законом, а такі будівлі підлягали знесенню (див. пункти 28 та 31 рішення). Це може розцінюватись як рішення литовського законодавця у превалюванні екологічних міркувань над інтересами окремих осіб, які незаконно здійснили будівництво на охоронюваних ділянках (див. *mutatis mutandis, Garib v. the Netherlands* [ВП], no. 43494/09, § 138, 6 листопада 2017 року, і справи, наведені в ньому). Як наслідок, у випадках, як у цій справі, національний закон вимагав від судів лише оцінки того, чи була будівля незаконно збудована на землі лісового фонду. І все ж суди, які вирішували справу заявника, мали взяти до уваги особисті обставини його становища та пропорційність запропонованого заходу (пункт 61 рішення).

В цій справі Суд підкреслив, що національні органи влади вжили низки заходів із надання заявникові можливостей для покращення свого становища. Крім цього, за клопотанням заявника Інспекція продовжила строк для знесення будинку (див. пункт 6 рішення); суди, які розглядали справу заявника, декілька разів зупиняли провадження з метою надання заявникові можливості узаконення будівлі постфактум (див. пункти 10 та 12 рішення); при встановленні строку знесення будівлі

суди взяли до уваги складнощі, з якими може зіштовхнутись заявник під час холодної пори року (див. пункт 15 рішення); навіть незважаючи на те, що Інспекція була уповноважена знести будинок за рахунок заявника, вона не вживала жодних спроб для його зносу понад рік після ухвалення судом остаточного рішення (див. пункти 15, 18 та 21 рішення) (пункт 63 рішення).

ЄСПЛ врахував складне становище заявника з огляду на його пенсійний вік, погане здоров'я та низький дохід (див. пункт 34 рішення). Проте суди співставили інтереси заявника із загальними інтересами у збереженні лісів та довкілля і зазначили, що ані вік заявника ані інші особисті його обставини не можуть мати вирішального значення з урахуванням того, що заявник свідомо збудував будинок на охоронюваній ділянці без відповідного дозволу (див. пункти 11, 15, 17 та 20 рішення та *Chapman*, цит. вище, § 108-10) (пункт 64 рішення).

Суд зазначив, що національні органи влади оцінили всі відповідні обставини та належним чином розглянули аргументи заявника щодо його особистої ситуації (див. принципи в пунктах 57 Рішення, порівняйте та співставте *Ćosić v. Croatia*, no. 28261/06, § 21, 15 січня 2009 року, та *Ivanova and Cherkezov*, цит. вище, § 56). Тому Суд дійшов висновку, що держава не перевищила межі свободи розсуду, наданої їй за статтею 8 Конвенції (див. *Winterstein and Others*, цит. вище, § 148) (пункт 65 рішення).

Висновок

Відсутність порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 4 серпня 2020 року і набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.